

НЕОЛОГИЗМИТЕ В ПОЕЗИЯТА НА БОЛЕСЛАВ ЛЕШМЯН В ПРЕВОД НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Стелиана Александрова
Лодзки университет

Стелиана Александрова. Неологизми в поезии Болеслава Лесьмяна, переведенные на болгарский язык

Статья посвящена неологизмам в поэзии польского поэта Болеслава Лесьмяна и способам их перевода на болгарский язык. В начале отмечаются некоторые особенности поэтического текста, затем рассматривается понятие неологизма. Представляется творчество Лесьмяна и отмечаются характерные особенности его поэзии, одна из которых – использование множества новых слов. Отслеживается переводная рецепция поэта в Болгарии, упоминаются трудности перевода, связанные с использованием неологизмов, анализируется способ их перевода на болгарский язык.

Ключевые слова: неологизм, польская поэзия, Болеслав Лесьмян, перевод поэзии, перевод на болгарский

Steliana Aleksandrova. Boleslaw Leśmian's Poetic Neologisms Translated into Bulgarian

The article is dedicated to the neologisms in the poetry of Polish poet Bolesław Leśmian and the way they have been translated into the Bulgarian language. At the beginning, some of the distinguishing features of the poetic text are noted, then the concept of neologism is discussed. The work of Leśmian is presented and the characteristic features of his poetry are cited, among which is the use of many newly created words. The translated reception of the poet in Bulgaria is traced, difficulties in translation associated with the use of neologisms are mentioned, and the way they have been translated into Bulgarian is analyzed.

Key words: neologism, Polish poetry, Bolesław Leśmian, poetry translation, translation into Bulgarian

Трудностите при превода на поезия са свързани с особеностите на стихотворния текст, като ограниченията, пред които е изправен преводачът, са много повече, отколкото при превода на проза, тъй като са породени от принципите на поетическата организация на художествената реч (Васева 1989: 286). Някои от най-важните отличителни черти на поезията са ритъмът, експресивността, доминирането на естетическата функция на из-

казването, значимостта на строго определената форма на произведението, голямото значение на образността¹, повторемостта на определени елементи (срички, стъпки, ударения), а също така възможното наличие на рими². Посочените черти функционират като неделима цялост. Смесловите и формалните елементи на поетическата реч не могат да бъдат разделени един от друг и би трябвало да бъдат предадени в тяхната единност при пресъздаването на дадената поетическа творба на чужд език. Гореспоменатите характеристики на стихотворната реч предопределят спецификата на превода на поезия и са причина за затруднения³ при избора на преводачески решения, с помощта на които следва да се създаде еквивалентно на оригинала произведение. Наличието в оригиналния текст на неологизми още повече усложнява тази задача.

Целта на настоящата статия е да проследи трудностите при превода, породени от съдържащите се в поетическия текст новосъздадени думи, да покаже влиянието им върху преводната рецепция на съответния автор, да се представи значението им при избора на преводаческите решения. Предмет на анализ са преводите на български език на избрани произведения на Болеслав Лешмян (1877 – 1937), който се формира като поет под влияние на младополския модернизъм, откъдето произтича новаторският характер на неговия поетически език. Като поет дебютира през 1895 г. в литературната периодика, а първата му стихосбирка, останала почти изцяло незабелязана от литературните критици – *Градина на кръстопът* (*Sad rozstajny*), е публикувана през 1912 г. В периода между двете световни войни Лешмян издава две стихосбирки. Първата от тях е *Ливада* (*Łąka*, 1920), в която се проявяват зрелостта и оригиналността на поета, но тя също остава неocenена. През 1936 г. излиза *Сенчесто пътие* (*Narój cienisty*), а след смъртта му е издадена стихосбирката *Горско деяние* (*Dziejba leśna*, 1938).

Отличителна за неговата поезия е употребата на множество неологизми, които представляват основен проблем при превода на творбите

¹ Иванка Васева смята, че най-важният компонент на стихотворението е поетическият образ и заради това една от основните задачи на преводача е да възпроизведе адекватно образите в оригинала, тъй като от това зависи дали идейно-образното съдържание ще бъде запазено (Васева 1989: 292).

² Невинаги особеностите на езика позволяват на преводача да предаде вида на всички рими на оригиналната творба. С оглед на факта, че в полския език ударението пада на предпоследната сричка от думата, преобладаващият брой рими са женски, т.е. завършващи с неударена сричка, а това представлява голямо ограничение при превода.

³ Специфичните затруднения при превода на поезия коментира Юджийн Найда, отбелязвайки, че формата на оригиналното произведение (например ритъмът) играе голяма роля в пресъздаването на духа на творбата и следва да бъде предадена адекватно при превода (Найда 2009: 59).

му. Анализирайки избрани текстове и техните преводни варианти, ще обърнем внимание преди всичко върху различните преводачески подходи при пресъздаване на неологизмите.

Неологизмите в поетическия свят на Лешмян

Неологизмът е „нова дума или израз, както и ново значение на стара дума в езика. Използва се най-често при оформянето на нови термини, в поезията и при различните езикови игри (каламбури). Като литературен термин неологизмът се отнася до оригинална дума или фраза, измислена от автора, за да наложи идея или да създаде ефект, който никога съществуваща дума не носи или изразява“⁴ (Личева, Дачева 2012: 154). Ханна Салих определя неологизма като новосъздадена лексикална единица, съставена от една или няколко думи, или вече съществуваща лексикална единица, употребена по нов начин (Салих 2018: 113). Януш Славински също разглежда неологизма като дума, новосъздадена съобразно с правилата за словообразуване в дадения език, като посочва, че обикновено за основа служат вече съществуващи думи. Приемаме неговата констатация, че неологизмите се използват в поезията като специални стилистически решения (Славински, ред. 2010: 339), което с особена сила важи за изследвания автор. От водещо значение е формата на новосъздадената дума както от гледна точка на словообразуването, така и на семантиката.

Творбите на Б. Лешмян се отличават с оригиналност⁵, многозначност, с наличието на архаична и диалектна лексика, с езиковото новаторство⁶ и със своята тематика. В стихотворенията му може да бъдат открити много препратки към произведения на световната литература, религиозни, фолклорни, митологични и приказни мотиви.

Новаторството на неговия поетически език е една от причините той да остане неразбран от своите съвременници. Йежи Квятковски подчертава, че поезията му е трудна за разбиране, тъй като е изпреварила своето време (Квятковски 2002: 100). Артур Хутникевич също отбелязва, че из-

⁴ Подобно определение дава и Борис Томашевски: „Неологизмите са новообразувани думи, които не са съществували преди в езика. Употребата на неологизми, т.нар. словотворчество, е широко разпространена в поезията, а функцията на неологизмите е многообразна в зависимост от начина, по който е създадена новата дума.“ (Томашевски 1996: 46).

⁵ Й. Квятковски смята, че оригиналността на езика на Лешмян е една от причините, обуславящи художествената значимост на поезията му: „Тези стихотворения са стойностни не толкова заради проблемите, които разглеждат, колкото заради блестящите метафизични идеи и уникалната оригиналност на поетическия език. [...] Лешмян вероятно е най-оригиналният поет на своето време“ (Квятковски 2002: 102, 105).

⁶ Според Станислав Яворски поезията на Лешмян се откроява със своята необикновена имагинативност и с неологизмите, които я обогатяват (Яворски 1989: 101).

дадените стихосбирки на Лешмян не са получили нужното признание (Хутникевич 1994: 139). Според Йежи Пашек поезията на Лешмян се отличава от останалите и посочва, че наред с ритъма, римите и оригиналната тематика неологизмите се явяват една от нейните характерни особености (Пашек 1993: 110). Такова е мнението и на Анна Пилишевска, която обяснява употребата на новосъздадени от поета думи с идеята му да сподели с читателя това, което в действителност е неизразимо (Пилишевска 2014: 105). Несъмнено тенденцията за засилена употреба на новообразувани думи е израз на оригиналността на поетическия свят на Б. Лешмян, която оказва влияние върху начина, по който е възприемано творчеството му.

Поетът придава особено голямо значение на поетическия ритъм. Стихотворенията му са издържани предимно в силабическо стихосложение (13-сричен и 11-сричен стих), а някои от тях в силаботоническо (Пшчоловска 1997: 307). Стремехът му да се придържа стриктно към избраното от него стихосложение, се отразява на лексиката, която той използва. Съгласни сме с твърдението на Йоанна Дембицка-Павелец, която посочва, че употребата на неологизмите в поетическия език на Лешмян е следствие от първостепенната роля на ритъма при създаването на дадено произведение:

За Лешмян поетическата реч се отличава със своя ритъм. Той е най-важният фактор, който я организира. Първостепенното му значение позволява на поета да приспособи стихотворната реч към неговите изисквания, оправдава употребата само на части от дадени думи, а също така въвеждането на неологизми и на думи, които не отговарят на граматическите норми. Поетическият език тук е подчинен на доминиращата функция на ритъма.

(Дембицка-Павелец 2010: 157)

Според Михал Гловински и Януш Славински именно множеството неологизми са една от причините творчеството му да не бъде оценено по достойнство от неговите съвременници⁷. Безспорно Лешмян създава но-

⁷ „Поетичното въздействие на неологизма е толкова по-голямо, колкото по-малки шансове има той да се утвърди в речта, т.е. колкото повече е определян като еднократно откритие, което не може да бъде разпространявано извън дадения контекст. Несъмнено такава идея за поетическия неологизъм лежи в основата на необикновеното словообразуване на Лешмян, което до определен момент се отразява негативно върху рецепцията на неговото творчество“ (Гловински, Славински, съст. 1987: LXX). Критично отношение към Лешмян заради употребата на неологизми изразява и Юлиан Кшижановски: „В поезията на Лешмян се срещат множество диалектни и архаични думи, а също така и неологизми, които придават на съдържащите се в нея образи изключително необичаен характер, който невинаги може да бъде определен като естетически издържан [...], мно-

ваторски поетически език и се утвърждава като един от най-оригиналните полски поети от първата половина на ХХ в., но до края на живота си остава слабо известен и изолиран от бурния литературен живот⁸. Ситуацията се променя едва през 60-те и 70-те години⁹ на ХХ в., когато творчеството му започва да се радва на засилен интерес от страна на литературните критици и на читателите. През този период се поставя началото и на закъснялата преводна рецепция на поета в България.

Преводна рецепция на поезията на Болеслав Лешмян в България

Първите стихотворения на Б. Лешмян в превод на български език са публикувани чак през 1967 г., т.е. повече от 50 години след издаването на дебютната му стихосбирка. В сборника *Съвременни полски поети* са включени пет негови стихотворения: *Такава тишина в градината...* в превод на Елисавета Багряна, *Горецо утро. Шум...* в превод на Петър Карангов, *Обущарче, Преследват ни...* и *Нашият знак има тайна история...* в превод на Първан Стефанов.

В хрестоматията *Славянски литератури – образци. Част 2* (1984) са публикувани три нови превода на Антоанета Попова. Това са *Безсънна нощ, Момиче, Тъмни стълби. Пуста къща*. Димитър Кирилов също превежда стихотворения на Лешмян. Във „Век 21“, № 6/1992 г., излизат преводите *Боже, славен в небесата...*, *Тъмни стълби. Дом без огън, А защо са тези свеци и лица над мене?* В „Литературен вестник“, бр. 46/1994 г., отново са публикувани преводите *Боже, славен в небесата...*, *Тъмни стълби. Дом без огън*, които се различават от публикуваните преди това във „Век 21“, както и преводът на *Романс*, който не е издаван до онзи момент. Във в. „Български писател“, бр. 25/1995, отново са публикувани произведенията *А защо са тези свеци и лица над мене?* и *Романс*, като в тези преводи преводачът е направил някои промени. Заедно с тях е вклю-

---

жеството неологизми и тяхната шаблонност създават впечатлението, че стихотворенията са монотонни, маниерни и неестествени“ (Кшижановски 1979: 517).

⁸ Павел Петров смята, че името на Лешмян продължава да носи клеймото на своята вечна другост и маргиналност, като едновременно с това изтъква, че светът на неговата поезия е един от най-магическите, загадъчни и многопластови светове, които поетическото въображение някога е раждало, и обръща внимание върху неговата самобитност и оригиналност (Петров 2021: 5, 9).

⁹ Йежи Квятковски отбелязва, че „Лешмян – за разлика от Стаф – не успява да си извоюва подобаваща позиция в предишната епоха: той дебютира твърде късно и неговата първа стихосбирка *Градина на кръстопът* (*Sad rozstajny*, 1912) остава почти незабелязана. С течение на времето, през трийсетте години, неговото творчество бива оценявано все по-високо и по-високо. Съвсем справедливо отношение към поезията му се забелязва обаче чак през шейсетте и седемдесетте години“ (Квятковски 2002: 101).

чено също така и стихотворението *Уриула Кохановска*, което не е прежеждано до онзи момент (Александрова 2015: 50 – 52).

През 2014 г., близо 20 години след публикуването на последните преводи на Димитър Кирилов, излиза антологията *Полска поезия в превод на Първан Стефанов* под съставителството на Панайот Карагъзов, който помества четири стихотворения на Лешмян: *Обуцарче*, *Нашият знак има тайна история*, *Преследват ни...* и *Горещо утро. Шум*¹⁰... в превод на П. Стефанов. Тези произведения са включени и във второто издание на антологията *Полската поезия между двете световни войни*, излязла от печат през 2019 г. – неин съставител отново е П. Карагъзов. Освен тях са публикувани и творбите *Повратна нощ* и *От детските години*¹¹ (в превод на Дора Габе), *Момиче* (в превод на А. Попова) и *Пладне* (в превод на Войчех Галонзка и Петър Първанов). Заслужава да се спомене фактът, че в първото издание на антологията, излязло от печат през 1996 година, съставителят П. Карагъзов не включва преводи на произведения на Лешмян.

Отделни преводи на стихотворения на полския поет се съдържат и в два от броевете на „Литературен вестник“, като единият от тях е посветен специално на полската литература (*Полската литература между двете световни войни*). Това са произведенията *Лежа по гръб в ливада* в превод на Войчех Галонзка (бр. 15 от 26.04. – 2.05.2017 г.), *Момиче* в превод на А. Попова и *От детските години*, *Пладне*, преведени от В. Галонзка и Петър Първанов (бр. 34 от 17.10. – 23.10.2018 г.).

Едва през 2021 г. излиза от печат и първата в България самостоятелна¹² книга със стихотворения на Б. Лешмян. Това е стихосбирката *Небесният чергар*, в която са включени 92 превода на негови произведения. Почти всички преводи (85) са дело на В. Галонзка и на П. Първанов, а само седем от тях – на други преводачи: Е. Багряна, А. Попова, Григор

¹⁰ В стихосбирката *Небесният чергар* и в антологията *Съвременни полски поети, Полска поезия в превод на Първан Стефанов и Полската поезия между двете световни войни* е публикуван един и същи превод на стихотворението *Горещо утро. Шум...*, като в *Съвременни полски поети* за преводач е посочен Петър Караангов, а в останалите две антологии – Първан Стефанов. В книгата *Небесният чергар* се съдържа информация, че преводач е Петър Караангов.

¹¹ В бр. 34 на „Литературен вестник“ от 17. – 23.10.2018 г. и в стихосбирката *Небесният чергар* е публикуван същият превод, но там като преводачи са посочени Войчех Галонзка и Петър Първанов.

¹² Александра Вечоркевич отбелязва следното: „[...] публикувани са също така, макар доста рядко, отделни стихосбирки, съдържащи преводи само на негови стихотворения. Точно те представляват най-доброто място за среща на чуждозичния читател с творчеството на Лешмян и често пъти точно там може да бъдат забелязани немалките трудности, свързани с превода на неговите произведения“ (Вечоркевич 2016: 227).

Ленков, П. Стефанов, П. Караангов и Д. Кирилов. В предговора на стихосбирката Павел Петров определя появата ѝ като знаменателна и надмогваща непреводимостта (Петров 2021: 5).

Проблемът за преводимостта на използваните от поета неологизми

По-голямата част от оригиналите на стихотворенията, преведени на български език, съдържат неологизми. Тяхното присъствие в текста затруднява не само разбирането на оригиналното произведение, но и създаването на адекватен преводен вариант. Те представляват предизвикателство за преводача поради необходимостта да бъде декодирано тяхното лексикално значение, без да е налична речникова дефиниция, а това изисква знания в сферата на словообразуването. Затрудненията се дължат и на необходимостта да се избере една от многото асоциации, които даденият неологизъм предизвиква, както и да бъде открит еквивалент, който да звучи естествено на езика на превода (Салих 2018: 99, 218).

Много изследователи акцентират върху трудностите, свързани с правилната интерпретация на новосъздадените от поета думи, както и с откриването на подходящия еквивалент при превод на чужд език. А. Вечоркевич обръща внимание върху проблема за преводимостта на иновативните поетически езикови елементи, като смята Лешмян за поет, чиито произведения са изключително трудни за превод (Вечоркевич 2016: 232, 246). Анна Пилишевска посочва, че трудностите при превода на даден неологизъм се дължат на самата структура и функция на новосъздадената дума, чието предназначение е да назове това, което до този момент не е било назовавано или е било назовавано, но по друг начин. При това процесите, които разширяват значението на вече съществуващи думи чрез словообразователна трансформация, откриват нови, непознати до този момент значения, а това може да доведе до известни затруднения при възприемането и превода им. Преводът на неологизмите, създадени от Лешмян, допълнително се усложнява от факта, че някои от тях представляват препратки към фолклора и могат да бъдат неразбираеми¹³ за читателите, принадлежащи към друг културен контекст (Пилишевска 2014: 114, 115).

Станислав Баранчак заявява, че поезията на Б. Лешмян е кошмарна за превод и допълва, че тя би могла да послужи като доказателство за тезата относно непреводимостта на поезията или поне за невъзмож-

¹³ „Липсата на достъп до първоизточника на мотивите, темите и лексиката от определена обществено-културна сфера представлява труднопреодолимо препятствие, затрудняващо комуникацията и разбирането“ (Пилишевска 2014: 115).

ността някои поети да бъдат преведени адекватно на чужд език. Той посочва факта, че една от причините за това е именно характерното за стила на поета образуване и използване на нови думи (Баранчак 2004: 144). Марта Кажмерчак също смята, че основните трудности при преводната интерпретация на творчеството на полския поет се дължат на словообразователните похвати, които той използва (Кажмерчак 2018: 245, 247).

Анализ на преводаческите решения

Анализът показва, че в част от публикуваните български преводи на произведения на Лешмян са предадени само някои от съдържащите се в оригинала неологизми.

В стихотворението *Mrok na schodach. Pustka w domu* в два от стиховете поетът използва думите *ośnieżyć się* и *ocienić się*. За създаването им той прилага формата на глаголен инфинитив, като ползва за основа съдържащите се в тези стихове съществителни имена (съответно *śnieg* и *cień*):

Trzeba teraz w śnieg uwierzyć
I tym śniegiem się ośnieżyć
I ocienić się tym cieniem
I pomilczęc tym milczeniem.

*Mrok na schodach. Pustka w domu*¹⁴

А. Попова превежда *ośnieżyć się* като *да се засне́жа*, а като еквивалент на *ocienić się* предлага думата *помръкна*, а не неологизъм, образуван от съдържащата се в оригинала дума *cień* (*сянка*), която заменя с *мрачина*. Това преводаческо решение е свързано с желанието да бъдат открити подходящите съседни точни рими:

Трябва да повярвам в скрежа,
със снега да се засне́жа,
да помръкна с мрачината
и да стихна с тишината.

Тъмни стълби. Пуста къща (Лешмян 1984: 255)

Преводачът Д. Кирилов предлага за същата строфа следните два варианта:

¹⁴ Оригиналите на стихотворенията на Болеслав Лешмян са ползвани от следните електронни източници: <https://poezja.org/wz/Boleslaw_Lesnian/#author-works> (8.02.2023); <https://literatura.wywrota.pl/db/literatura/autor_urlized,boleslaw-lesnian,sb,_vote_cnt,so,descend> (8.02.2023).

Трябва вяра в сняг безбрежен,
в този сняг да се оснежим,
Да се всенчим в тази сянка,
и смълчим това мълчание.

Тъмни стълби. Дом без огън (Лешмян 1992: 7)

Вяра трябва в сняг безбрежен,
с този сняг да се оснежим.
И всенчени в тази сянка
да смълчим това мълчание.

Тъмни стълби. Дом без огън (Лешмян 1994: 19)

За разлика от А. Попова той образува два неологизма от думата *сянка* (*всенчим* и *всенчени*), като формата на този, който се съдържа в по-ранния вариант, е по-близка до оригинала. В неговите преводи обаче в два от цитираните стихове липсват рими (*сянка – мълчание*), а в други два римите са асонансни (*безбрежен – оснежим*).

В стихотворението *Пладне* (*Południe*) в превод на В. Галонзка и П. Първанов е потърсен еквивалент на две от съдържащите се там новообразувани от поета думи, като лексикалното им значение е предадено точно с помощта отново на съществително име:

W tych przerwach między echem a ciosów bezwwarem [...]
Szuka wolnej umieszczki dla trwania na nice

Południe

В таз безгльч – в таз пролука с ехото сгодена [...]
Търси пусто помествие, дето няма нищо.

Пладне (Лешмян 2019: 67)

Bezwwarem е падежна форма на неологизма *bezwgar*, образуван с помощта на предлога *bez* и съществителното *gwar* (*гльчка*), като този словообразователен модел е използван и при превода: *без + гльч*. *Umieszczka* произлиза от глагола *umieszczać*, а в преводния текст за основа служи глаголет *поместя*. И двата посочени неологизма в този превод предават адекватно семантиката на съдържащите се в оригинала новосъздадени думи, като при това са разбираеми за читателя.

Третият неологизъм в горепосоченото произведение не е пресъздаден:

W pień uderza zblýskana od słońca siekierą. (*Południe*)

Удря с излъсканата от слънцето секира. (*Пладне*, Лешмян 2019: 67)

При превода на посочените по-долу стихотворения на Лешмян неологизмите не са запазени:

Odsłania szybę, zblýskaną od słońca [...]

Wrzuca do skrzyńki, strumniałej przy murze

Upalny ranek. Gwary i turkoty...

Прозорецът за миг във слънце заблестява [...]

В миг пуца във кутията, скрепена на стената

Горецо утро. Шум... (Лешмян 1967: 24)

прев.: П. Караангов

W mgłach daleczej sierp księżycy

Zatkwiony ostrzem w czub komina [...]

Bóg przyobuty bywa godnie

Szewczyk

Сърпът на месеца се губи вече

Затъкнал острието си в комина [...]

Там бога са обули по достойнство

Обуцарче (Лешмян 1967: 25)

прев.: П. Стефанов

Biegnę, głowę gmatwając w szumach, w podobłoczach!

Z lat dziecięcych

Тичам, с глава в шумата, облаци окачам!

От детските години, Лешмян 2018: 41

прев.: В. Галонзка и П. Първанов

Нека сега да обърнем поглед и към стихотворенията, публикувани в единственото засега българско самостоятелно книжно издание на Лешмян – *Небесният чергар*¹⁵, в превод на В. Галонзка и П. Първанов. В една част от тях преводачите предлагат еквивалент на значението на оригиналните неологизми, прилагайки словообразователни похвати, подобни на тези, които е използвал поетът:

Złachmaniałych pajęczyn skrzyły się wisiory

W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem...

Паяк дрипел воален с гиздило труфеше.

Във шубрака малинов, в живите руини...

(Лешмян 2021: 21)

I twe dłonie, jak w paki, mnę w zdrobniałe pięście,

Wy się w nich docałowac twych chrząstek i kości.

*Ty pierwszej mgły dosięgasz,

ja za tobą w ślady...*

¹⁵ Тук разглеждаме стихотворенията, преведени от Галонзка и Първанов, които са включени в поетическите раздели *Балади*, *Сакатлийски песни*, *Гледалност*, *Златни висини*, *Ангелите*. Извън нашето внимание остават няколко единични техни превода от други раздели на стихосбирката, съдържащи неологизми, а също така произведенията, преведени от други преводачи, тъй като те ще бъдат предмет на следващи изследвания.

Дланите ти, кат пъпки в пестници смалени
Стискам, да се вцелувам в твоите хрущали.

*Мъгла ти първа стигаши,
подир тебе шавам...* (Лешмян 2021: 24)

Przyszło potajemnie – w cudzej bezzałobie [...]
Domyślnie bezwstydnie i – posłuszniejace... [...]
Mdląło od nadmiaru niedoumierania [...]

Nocą utówioną

В чуждия безтраур дойде ми в усоя [...]
Към мен благосклонно – догатно¹⁶ безсрамно [...]
Дълго отмаляваше в блага недосмъртност.

В нощ уговорена (Лешмян 2021: 30)

I pierś swą strumienistą przymartwił do drewna (*Strumień*)
И своята гръд поточна на кръста вкръстява (*Ручей*, Лешмян 2021: 39)

Wierny tobie współtrwoga, tęsknotą rówieśny! (*Schadzka*)
Верен ти в сътревога, двойник – във тъгата! (*Пандеву*, Лешмян 2021: 41)

Do mej piersi kosmatej, widnej w niedomroczu
Czasami mojej ślepej posłuszny ochocie...

Моята гръд космата, видна в недомрака
Случва се, че послушен на сяпо влечение...
(Лешмян 2021: 43)

Pożarze pierśny, płomieniu ustny!
Pożarze pierśny, płomieniu ustny!

О, плам угръден! Уста ти сочна!
О, плам угръден! Уста ти сочна... (Лешмян 2021: 46)

Drzewa szumią, ale pozadrzewnie!... (*Pocietki*)
[...] Шуми гората, но извъндървесно!... (*На тъмно...*, Лешмян 2021: 50)

Poróżowił na wargach, by cię całowała? [...]
Ale kto je tak bardzo w niebo roztopolił? [...]
Stodoliła ją pewno ta Majka stodołna

Stodoła

Кой устните розовял, та да те лъстяло? [...]
Но кой ги към небето голо разтополил? [...]
Хамбарила го явно Майка таз хамбарна

Хамбар (Лешмян 2021: 51)

¹⁶ В този стих преводачите образуват неологизъм от друга дума.

W drgawym powietrzu coraz złotowłosiej [...]

I właśnie, syjąc cienistą snu zmruzkę

W lesie

Във маранята все по-златокосно [...]

В тоз миг, напълнил на съня жумица

В гората (Лешмян 2021: 153)

I czemuś mnie z takiego utworzył marliwa (*Pogrzeb*)

И защо си ме създал от такваз нищица (*Погребение*, Лешмян 2021: 154)

O, Nocy, w przyszłość niebios wsrebrzona niemylnie (*Ubóstwo*)

O, Нощ небна, в бъднини всребрена способно (*Недоумък*, Лешмян 2021: 154)

Świat się już dla mnie dość nanicestwił i nastronił

I jam dość się dla świata naczłowieczył i naśnił!

Słowa do pieśni bez słów

Нанищожил, насамотил се светът от мене –

Но съм се напленил, начовечил и в съня вбаснил!

Думи към песента без думи (Лешмян 2021: 161)

След извършения анализ на преводаческите решения може да се констатира, че предложените новообразувани думи *вцелувам, безтраур, недо-смъртност, недомрак, угръден, извъндървесно, разтополил, хамбарила, златокосно, всребрена, насамотил, начовечил* и др. напълно адекватно отразяват семантиката и естетическото послание на съдържащите се в оригинала неологизми – те представляват техен функционален еквивалент¹⁷, въздействат¹⁸ по сходен начин и са разбираеми¹⁹ за българския читател. Същото би могло да се каже и за *вкръстява*, въпреки че този неологизъм не е образуван от същата дума, която се съдържа в оригинала (*przymartwił*), но образът на кръста присъства в други стихове на произведението.

В едно от стихотворенията преводачите въвеждат неологизъм, който липсва в оригиналния текст:

Śledzą nas... Okradają z ścieżek i ustroni (заглавие и първи стих на стихотворение)

Следят ни... Ограбват ни пътечки, затишки (Лешмян 2021: 20)

¹⁷ В случая може да се твърди, че е приложимо определението на Елжбета Табаковска, която посочва, че еквивалентен на оригинала е такъв превод, който адекватно предава гледната точка на оригинала, като преводачът: „трябва да се стреми да покаже „същото“, видяно „от същата гледна точка“ (Табаковска 2015: 197).

¹⁸ Целта на преводача е да пресъздаде търсената от автора реакция при прочита на произведението, начина, по който то въздейства на читателите (Найда 2009: 54, 59).

¹⁹ В по-малка степен това се отнася за неологизмите: *нищица, жумица, орпел*.

В част от анализираните преводи, съдържащи се в горепосочената стихосбирка, новосъздадените от полския поет думи не са предадени:

Nocą umówioną, nocą ociemniałą
Przyszło do mnie ciszką to przychętnę ciało.

Nocą umówioną

В нощ уговорена, в тъма ослепяло,
Дойде при мене скришно ненаситно тяло

В нощ уговорена (Лешмян 2021: 30)

Nikt nas nie widział – chyba te ćmy,
Co puszyścieją w przelocie.

Tajemnica

Пеперуда нощна дари ни
Опропастана милувка.

Тайна (Лешмян 2021: 42)

Gdy domdlewasz na łożu, całowana przeze mnie (*Gdy domdlewasz na łożu...*)
Когато те целувам и тръпнеш неизказно (*Когато те целувам...*, Лешмян 2021: 44)

Słoneczniejących między pniami czasów [...] (*W lesie*)

Между стволите времена вселени [...] (*В гората*, Лешмян 2021: 153)

I uderza o brzegi swym podśmiertnym szumem. (*Fala*)

Блъска се о бреговете в болки подивели. (*Вълна*, Лешмян 2021: 149)

Razem z chmurą się spłomień w zórz szkarłatnej zageście [...]

Sen się boczy na tego światel w nicość rozprószcę [...]

Znam taką duszę, co ementarniejac nie do poznania [...]

Słowa pieśni bez słów

В азорилата се тъма блесни с мъглата куха [...]

Сънят страни от този, що в бездната в блясък се рее [...]

Зная душата, що като дойде краят на страдание [...]

Думи към песента без думи

(Лешмян 2021: 160)

Изводи

Езиковото новаторство на Б. Лешмян и характерната за неговата поезия употреба на множество неологизми несъмнено обогатяват поетическия му език, придават особена поетическа магичност на неговия свят. По отношение на преводната интерпретация обаче те се явяват трудно преодолими изпитания, които очертават зоната на непреводимостта. Проведеният анализ показва, че част от съдържащите се в изследваните произведения неологизми въобще не са преведени. Трудностите при откриването на подходящия еквивалент на новосъздадените от полския поет думи са

свързани както със специфичната структура на неологизмите, така и с тяхното поетическо въздействие. В някои от случаите преводаческите решения са предопределени от особеностите на поетическия текст (например наличието на рими в оригинала). В други случаи обаче преводачите успяват да образуват и да предложат в българския превод думи, които адекватно отразяват и предават неологизмите, съдържащи се в оригиналния текст, тяхното значение и естетическо въздействие.

ЛИТЕРАТУРА

- Александрова 2015:** Александрова, Ст. Преводна рецепция на поезията на Болеслав Лешмян в България. [Aleksandrova, St. *Prevodna retseptsiya na poeziyata na Boleslav Leśmian v Balgaria.*] // *Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie* 2015, 4, 49 – 54.
- Баранчак 2004:** Barańczak, St. *Ocalone w tłumaczeniu*. Kraków: a5, 2004.
- Библиографски указател 2009:** *Полски автори, преведени на български език 1894 – 2008. Библиографски указател.* Съст.: Янакиева, Ел., Панайотова, Б., Яначкова, Р., Пишутева, М. [Polski avtor, prevedeni na balgarski ezik 1894 – 2008. Bibliografski ukazatel, sast.: Yanakieva, El., Yanachkova, R., Pishuteva, M.] София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2009.
- Библиографски указател 2020:** *Полски автори, преведени на български език 2009 – 2020. Библиографски указател.* Съст.: Стойнева, Ев., Димитрова, М., Карадача-Симеонова, Юл. [Polski avtor, prevedeni na balgarski ezik 2009 – 2020. Bibliografski ukazatel, sast.: Stoyneva, Ev., Dimitrova, M., Karadachka-Simeonova, Yul.] София: Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2020.
- Будзик 1973:** Budzyk, K. *Sprawa neologizmów w literaturze.* // *Stylistyka Polska. Wybór tekstów.* (Red.) Ewa Miodońska-Brookes, Adam Kulawik, Marian Tatara. Warszawa: PWN, 1973, 169 – 178.
- Васева 1989:** Васева, Ив. *Стилистика на превода (Специфика на различни видове и жанрове текст).* [Vaseva, Iv. *Stilistika na prevoda. (Spetsifika na razlichni vidove i zhanrove tekst).*] София: Наука и изкуство, 1989.
- Вечоркевич 2016:** Wieczorkiewicz, A. *Obce wcielenia Dusiołka. Leśmianowskie „cudotwory słowotwórcze“ w przekładach anglojęzycznych.* // *Przekładaniec*, 2016, 32, 226 – 248.
- Гловински, Славински, съст. 1987:** Głowiński, M., Sławiński, J. *Polska poezja okresu międzywojennego. Antologia, Część I.* Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1987.

- Дембицка-Павелец 2010:** Dembińska-Pawelec, J. *Poezja jest sztuką rytmu. O świadomości rytmu w poezji polskiej dwudziestego wieku (Miłosz – Rymkiewicz – Barańczak)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.
- Кажмерчак 2018:** Kaźmierczak, M. Czy istnieje przepis na obcojęzycznego Leśmiana. // *Czytanie literatury*. Łódzkie Studia Literaturoznawcze, 7, 2018, 245 – 284.
- Квятковски 2002:** Kwiatkowski, J. *Dwudziestolecie Międzywojenne*. Warszawa: PWN, 2002.
- Кшижановски 1979:** Krzyżanowski, J. *Dzieje literatury polskiej*. Warszawa: PWN, 1979.
- Личева, Дачева 2012:** Личева, Ам., Дачева, Г. *Кратък речник на литературните и лингвистичните термини*. [Licheva, Am., Dacheva, G. Kratak rechnik na literaturnite i lingvistichnite termini.] София: Колибри, 2012.
- Найда 2009:** Nida, E. A. Zasady odpowiedniości. // *Współczesne teorie przekładu*. Antologia pod redakcją Piotra Bukowskiego i Magdy Heydel. Kraków: Znak, 2009, 51 – 69.
- Пашек 1993:** Paszek, J. Leśmian dwakroć przepolszczony. // *Przekład artystyczny. Tom 5. Strategie translatorskie, pod redakcją Piotra Fausta*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1993, 108 – 121.
- Петров 2021:** Петров, П. Отдалеченецът Лешмян. [Petrov, P. Otdalechenetsat Leśmian.] // Лешмян Б. *Небесният чергар*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2021, 5 – 13.
- Пилишевска 2014:** Piliszewska, A. Neologizm jako anagogeniczna komunikacja z zaświatem w poezji Bolesława Leśmiana. // *Kreatywność językowa w komunikowaniu (się)*. Burska Katarzyna, Cieśla Bartłomiej. (red.). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014, 105 – 117.
- Пшчоловска 1997:** Pszczołowska, L. *Wiersz polski. Zarys historyczny*. Wrocław: Leopoldium, 1997.
- Салих 2018:** Salich, H. *Techniki i strategie tłumaczenia neologizmów autorskich (polska literatura fantastyczna i fantastycznonaukowa w przekładach angielskich)*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2018.
- Славински, ред. 2010:** Sławiński, J. (red.) *Słownik terminów literackich*. Wrocław: Ossolineum, 2010.
- Табаковска 2015:** Tabakowska, E. *Myśl językoznawcza z myślą o przekładzie*. Wybór prac pod redakcją Piotra de Bończa Bukowskiego i Magdy Heydel. Kraków: Wydawnictwo UJ, 2015.
- Томашевски 1996:** Томашевский, Б. *Теория литературы. Поэтика*. [Tomashevskij, B. Teoriya literatury. Poetika.] Москва: Госиздат, 1996.
- Хутникевич 1994:** Hutnikiewicz, A. *Młoda Polska*. Warszawa: PWN, 1994.

Яворски 1989: Jaworski, St. Literatura lat 1918 – 1939. // *Historia literatury polskiej w zarysie, tom 2, pod redakcją Mariana Stępnia i Aleksandra Wilkonja*. Warszawa: PWN, 1989, 95 – 160.

БЪЛГАРСКИ ПРЕВОД НА БОЛЕСЛАВ ЛЕШМЯН

Лешмян 1967: Лешмян, Б. Такава тишина в градината..., Горещо утро. Шум..., Обущарче, Преследват ни..., Нашият знак има тайна история... // *Съвременни полски поети*. Дора Габе, Блага Димитрова, Петър Караангов, Първан Стефанов (ред.). София: Народна култура, 1967, 23 – 28.

Лешмян 1984: Лешмян, Б. Безсънна нощ, Момиче, Тъмни стълби. // *Славянски литератури – образци. Част 2*. София: Наука и изкуство, 1984, 253 – 255.

Лешмян 1992: Лешмян, Б. Боже, славен в небесата..., Тъмни стълби. Дом без огън..., А защо са тези свещи и лица над мене? // *Век 21*, № 6, 6. – 12.05.1992, с. 7.

Лешмян 1994: Лешмян, Б. Романс, Боже, славен в небесата..., Тъмни стълби. Дом без огън... // *Литературен вестник*, № 46, 18. – 30.12.1994, с. 19.

Лешмян 1995: Лешмян, Б. Романс, Уршула Кохановска, А защо са тези свещи и лица над мене? // *Български писател*, № 25, 20. – 26.06.1995, с. 14.

Лешмян 2017: Лешмян, Б. Лежа по гръб в ливада. // *Литературен вестник*, № 15, 15.04. – 2.05.2017, с. 13.

Лешмян 2018: Лешмян, Б. Момиче, От детските години, Пладне. // *Литературен вестник*, № 34, 17. – 23.10.2018, с. 10, 41.

Лешмян 2019: Лешмян, Б. Обущарче, Нашият знак има тайна история..., Преследват ни..., Горещо утро. Шум..., Повратна нощ, От детските години, Момиче, Пладне. // *Полската поезия между двете световни войни*. Съст. и предг.: Панайот Карагъзов. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, 58 – 67.

Лешмян 2021: Лешмян, Б. *Небесният чергар*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2021.